

РОЗДІЛ 1. ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

Каменчук Тетяна Олегівна

Еволюція терміна «нація» в публічному та науковому дискурсах

УДК 323.1

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-1.1>

Каменчук Тетяна Олегівна
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політичних наук і права
ДЗ «Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»
вул. Старопортофранківська, 26,
Одеса, Україна
ORCID: 0000-0002-9518-8389

Питання еволюції терміна «нація» знаходиться в центрі уваги багатьох дослідників з моменту предметного дослідження «нації» та «націоналізму» та розробки відповідної наукової теорії.

Водночас, незважаючи на важливість як теоретичних, так і практичних аспектів цього питання, існуючі роботи за темою, на нашу думку, повною мірою не розкривають питання еволюції терміна «нація» в публічному та науковому дискурсах. Отже, метою нашого дослідження став аналіз еволюції терміна «нація» в публічному та науковому дискурсах.

Протягом багатьох століть «нація» була важливим елементом системи соціальної класифікації. Це поняття історично використовувалось щодо різних спільнот. Але, так чи інакше, «нація» служила інструментом відбору – тим, що згуртовує в загальну масу одних людей, яких нібито щось об'єднує між собою, і яких знов-таки нібито щось відрізняє від інших. Тільки критерії, які використовувались при цьому відборі варіювались залежно від часу і навіть контексту.

Дослідження «нації» та «націоналізму» з моменту їх появи наприкінці XIX ст. і дотепер відзначені глибокою амбівалентністю та хронічною багатозначністю. Однією з причин такої амбівалентності є те, що «нація» і «націоналізм» позначають цілий світ різних речей. Значною мірою амбівалентність відображає не стільки конкуруючі версії і оцінки однієї й тієї ж речі, скільки альтернативні використання одного й того ж терміна. Інакше кажучи, амбівалентність коріниться здебільшого в неясності. Те, як люди оцінюють «націю» і «націоналізм», залежить від того, як вони їх розуміють. Кожен конкретний «націоналізм» має безліч значень, які висувуються й оскаржуються різними групами, що бажать реалізувати та зафіксувати своє право на визначення символу «нації». І оскільки різні групи змагаються за право контролю над цим символом і його значеннями, «нація» постає ідеологічним конструктом, значення якого змінюється в залежності від наявного балансу соціальних і політичних сил.

Ключові слова: нація, націоналізм, народ, ідеологія, спільнота, ідентичність, політична влада, верховна влада, партикуляризм, еліта, публічний дискурс, науковий дискурс.

Вступ. Як зазначає один із засновників академічного дослідження націоналізму Г. Кон: «Нації – продукт живих сил історії; погляд на які змінюється ніколи не застигаючи. Нація – надзвичайно складне поняття, яке не піддається точному визначенню» [14, с. 9]. Водночас і сам Г. Кон, і його численні колеги та послідовники намагалися й досі намагаються дати визначення цьому доволі багатозначному та амбівалентному терміну, нерідко виводячи його з поняття «націоналізм».

Отже, питання еволюції терміна «нація» знаходиться в центрі уваги багатьох дослідників з моменту предметного дослідження «нації» та «націоналізму» та розробки відповідної наукової теорії наприкінці XIX – напочатку XX ст.

Серед робіт, які, так чи інакше, предметно звертаються до питання еволюції терміна «нація» у публічному та науковому дискурсах, можна зазначити роботи П. Альтера [1], Р. Брюейкера [2], К. Вердері [16], Л. Грінфельд [4], Г. Зернатто [17], Е. Кедурі [6], В. Коннора [7], Г. Кона [14; 15], Ф. Майнеке [8], Е. Ренана [10], К. Симонс-Симонолевича [11], Ю. Габермаса [3] тощо.

Водночас роботи зазначених авторів, незважаючи на свою комплексність та системність, як

і роботи інших дослідників, на нашу думку, повною мірою не розкривають питання еволюції терміна «нація» в публічному та науковому дискурсах,

Мета дослідження. Мета дослідження – простежити та проаналізувати еволюцію терміна «нація» в публічному та науковому дискурсах.

Методи дослідження. В основі дослідження лежать системний, міждисциплінарний і дискурсивний підходи, використання яких, значною мірою, й дозволило досягти означеної мети. Були застосовані загальнонаукові методи пізнання: індукція і дедукція, аналіз і синтез, порівняння й аналогія, узагальнення й абстрагування; а також такі спеціально-наукові методи як контент-аналіз, методи деконструкції і реконструкції тощо.

Результати. Як зазначає американсько-ізраїльська дослідниця Л. Грінфельд, послідовні зміни у значенні терміна «нація» складаються у, так би мовити, зигзагоподібну модель семантичної зміни. Відповідно до неї, вже наявне узвичаєне поняття застосовується у нових обставинах до тих аспектів ситуації, з якими це поняття раніше не співвідносилося. З часом відсутні раніше аспекти нової ситуації з цим поняттям все частіше асоціюються; вна-

слідок чого виникає семантична двоїстість цього поняття. Початкове значення поступово маргіналізується, і загальноприйнятим стає нове значення. В подальшому, коли поняття використовується вже в новій ситуації, воно, швидше за все, використовується в цьому новому значенні і так далі [4, с. 10].

Австрійський політик і дослідник Г. Зернатто вважає, що латинське слово «natio» має ту саму основу, що й слово «natus». Обидва слова походять від латинського слова «nascor» – «я народився». Відтак, «нація» для римлян була чимось народженим. Причому «Natio» мала і персоніфікований вигляд, оскільки вважалась у римлян богиною народження і походження всього живого.

У давньому Римі слово «natio» означало об'єднану походженням групу людей, більшу, ніж сім'я, але меншу, ніж клан чи народ. Поняття «нація» вживалось з доволі принизливим відтінком: воно означало групу іноземців, що походили з одного географічного регіону, – земляків, чий статус був суттєво нижчим за статус римських громадян (зазвичай слово «natio» вживалось щодо діаспор «народжених для рабства» народів – євреїв, сирійців тощо). У Римі слово «natio» ніколи не вживалось щодо римських громадян (існувало «populus Romanus», але ніколи – «natio Romanorum»). У слова «natio» існували також інші значення, але менш уживані, і дане значення – як групи іноземців, об'єднаних місцем свого народження, довгий час залишалось головним семантичним значенням цього слова.

За часів Середньовіччя поняття «нація» вживалось в близькому, але дещо іншому значенні. Воно також поширювалось на іноземців, але вживалось вже щодо студентських спільнот (земляцтв), які існували в багатьох університетах Західного християнського світу. Студенти в них об'єднувались за досить приблизною регіональною ознакою – як лінгвістичною, так і географічною. Наприклад, у Паризькому університеті існувало чотири «нації»: «L'honorable nation de France», «La fidele nation de Picardie», «La venerable nation de Normandie» і «La constante nation de Germanie». «Нація Франції» включала всіх студентів, які розмовляли романськими мовами – не тільки вихідців з сучасної Франції, але й, наприклад, з сучасної Італії та Іспанії; «нація Пікардії» була зарезервована за голландцями; «нація Нормандії» включала студентів з Північного Сходу; «нація Німеччини» об'єднувала студентів з Німеччини та Англії.

При цьому студенти відчували свою приналежність до «нації» (ї їх ідентифікували у такий спосіб) лише тоді, коли вони були студентами, тобто у більшості випадків, коли вони жили за кордоном. І ця ідентичність зникала, коли студенти закінчували навчання та поверталися до рідних країв [17, с. 351–355].

Як зазначає Л. Грінфельд, в цьому контексті слово «нація», з одного боку, втрачало своє зневажливе значення, а з іншого – набувало додаткового змісту. Завдяки специфічній структурі університетського життя тієї епохи студентські співтовариства функціонували як групи підтримки або спілки. І оскільки вони регулярно ставали противниками в схоластичних диспутах, кожній стороні доводилося виробляти єдину позицію своїх членів. В результаті слово «нація» стало означати більше, ніж просто спільнота, об'єднана місцем народження; слово «нація» почало означати спільноту, об'єднану загальними принципами та спільною метою [4, с. 9–10]. Наприклад, Н. Макиавеллі говорить про націю гібеллінів, а Ш.-Л. Монтеск'є згадує ченців як благочестиву націю [17, с. 353].

З часом поняття «нація» зазнало ще однієї зміни, оскільки світські правителі та релігійні владки почали активно посилати своїх представників/консулів (як правило вихованців тих чи інших європейських університетів) для вирішення суперечок із важливих церковно-політичних питань на церковні собори. Принаймні з кінця XIII ст., починаючи з Ліонського церковного собору 1274 р., поняття «нація» почало застосовуватися щодо різних політико-ідеологічних сторін «церковної республіки». І оскільки представники різних внутрішньо-церковних підходів були водночас представниками різних світських і релігійних володарів, то, врешті-решт, поняття «нація» набуло ще одного значення: а саме спільноти, яка представляє культурну та політичну владу, чи, інакше кажучи, політичну, культурну, а згодом і соціальну еліту.

Поступово «нація» почала розумітися передусім як представницький орган, головною характеристикою якого було те, що між окремими його членами, як вважалося, існував певний територіальний зв'язок. Проте представницький орган (незалежно від того, як він був сформований) був представлений обраною групою чоловіків, елітою [17, с. 355–361].

Як зазначав британський дослідник Е. Кедурі, поступово термін «нація» набув особливого політичного значення. Під «нацією» почали розуміти групу людей, які претендують представляти чи обирати представників від конкретної території на соборах, сесіях чи станових зборах. Церковні собори поділялись на нації. Генеральні Штати у Франції на зборах 1484 р. складались з шести націй. На Сатмарському мирі 1711 р., що поклав кінець боротьбі між Австрійською імперією та угорцями, сторони представляли династія Габсбургів та угорська «нація: у цьому контексті «нація» мала на увазі не народ, що населяє територію Угорщини, а «баронів, прелатів і знать Угорщини» [6, с. 24–25]. Той самий сенс, у якому використовує слово «нація» і Ш.-Л. Монтеск'є в творі «Дух законів», коли він говорить, що «під час перших двох

династій [у Франції] часто скликали націю, тобто аристократію та єпископів»: до черні нація не мала жодного відношення» [17, с. 361].

Як зазначає Л. Грінфелд, у певний історичний момент – а саме в Англії XVI ст. – слово «нація» у своєму звичному значенні «еліта» було застосовано щодо всього населення країни та водночас як синонім до слова «народ». Ця семантична трансформація мала колосальне значення, оскільки до своєї «націоналізації» слово «народ» означало «нижчі» верстви населення певного регіону і найчастіше використовувалося у значенні «чернь» чи «плебс». Отже, розуміючись як синонім до слова «нація», слово «народ» втратило свій принизливий відтінок і почало позначати позитивну єдність у найвищому сенсі. «Народ» почав визнаватись носієм верховної влади, основою політичної солідарності та найголовнішим об'єктом відданості. Причому кожен представник перевизначеного у такий спосіб «народу» є нібито залученим до його вищої, елітарної сутності. Внаслідок чого на практиці стратифіковане національне населення сприймається як по суті однорідне, а класові та статусні відмінності розуміються як штучні. Цей принцип лежить в основі будь-якого «націоналізму», в усьому іншому в різних націоналізмах мало спільного [4, с. 11–12].

Так чи інакше, зазначає Е. Кедурі, вживання слова «нація» як сукупного поняття продовжувалося і у XVIII ст. Наприклад, Д. Юм у своєму нарисі «Про національні характери» стверджує, що «нація є не що інше, як сукупність індивідів», які в процесі постійного спілкування набули деяких спільних рис. Д. Дідро і Ж. Л. Д'аламбер у своїй «Енциклопедії» визначають «націю» як «збірне ім'я для позначення значної кількості людей, що населяють певний простір країни всередині певних кордонів, і підпорядковуються одному уряду». А абат Сійєс визначає «націю» як «корпус членів, які живуть під одним загальним законом і представлені одним і тим самим законодавством» [6, с. 24–25].

Відповідно до цих визначень, «нація» – це корпус людей, за який уряд несе відповідальність за допомогою законодавства; будь-який корпус людей, що об'єдналися разом і визначають форму свого власного уряду, утворює «націю». Отже, робить висновок Е. Кедурі, якби всі люди Землі заснували спільний уряд і відносини між ними регулювались спільним законодавством, вони утворили б «націю», що теоретично можливо, але на практиці не мало прецедентів [6, с. 25].

До подібних висновків приходять і Л. Грінфелд, яка зазначає, що «Цю [націоналістичну] ідеологію немає необхідності співвідносити з якоюсь окремою спільнотою. Поняття нації, порівнянної з усім людством, аж ніяк не є суперечливим. Сполучені Штати Світу, які, можливо, колись існуватимуть у майбутньому, такі штати, де верховна влада за

законом належатиме населенню і де різні верстви цього населення будуть рівні, стануть нацією в точному сенсі цього слова в рамках визначення націоналізму [4, с. 12].

На практиці, однак, визнає Л. Грінфелд, «характерною формою націоналізму є партикуляризм» [4, с. 12]. Більше того, «у розділеному на окремі спільноти світі національна ідентичність, як правило, має тенденцію до того, щоб її пов'язували та змішували з почуттям національної винятковості спільноти та з тими властивостями, які її відрізняють [від інших]» [4, с. 12]. Це дійсно так, адже за спостереженням Г. Кона, на противагу універсалізму минулого «націоналізм» славив особливе та місцеве, національні відмінності та національну індивідуальність [14, с. 14–15].

Значною віхою в утвердженні «націоналізму» та сучасного розуміння поняття «нація» в Європі та світі стала Велика французька буржуазна революція. Як зазначив Ю. Габермас, із часів Французької революції «нація» стала розумітись як джерело державного суверенітету і (що є логічним розвитком цієї ідеї) наділятись правом політичного самовизначення [3]. Вже Стаття 3 Декларації прав людини та громадянина 1789 р. стверджувала, що: «Джерелом суверенної влади є нація. Жодні установи, жоден індивід не можуть мати влади, яка не виходить явно від нації» [5].

Як справедливо зазначив український дослідник І. С. Прибегін, «Початок розгляду та вивчення феноменів «нації» і «націоналізму» практично співпав з епохою буржуазних революцій в континентальній Європі, виникненням, як уявлялось, основних європейських націй, і підйомом національно-визвольних рухів, передусім у Центральній і Східній Європі (як вони визначались в кінці XVIII – на початку XX ст.)» [9, с. 32].

Майже відразу були закладені основи двох принципово різних (але постійно впливаючих один на одного) підходів до визначення «нації»: «об'єктивістського» та «суб'єктивістського».

«Об'єктивістський» підхід намагався виявити об'єктивні ознаки «нації» і був представлений зокрема в роботах переважної більшості представників «німецької» школи та у працях класиків марксизму-ленінізму.

Наприклад, у класичній роботі німецького історика Ф. Майнеке «Космополітизм і національна держава» (1907 р.) стверджувалось, що, хоча жоден з «об'єктивних» атрибутів, якими «нація» зазвичай наділяється, – спільне походження, спільна мова, спільна держава тощо, не є для нації достатньою та/або необхідною умовою існування, «нація» все ж повинна містити в собі певне «природне ядро», в основі якого лежить принцип кровної спорідненості. Нібито саме з цього «природного ядра» і може прорости щось, що у певний момент дозволить племінному об'єднанню стати

«нацією» і зробити його здатним включити до свого складу й асимілювати чужі племена й елементи [8, с. 264–265].

У роботі «визнаного спеціаліста з національного питання» І. В. Сталіна «Марксизм і національне питання» (в оригіналі «Національне питання і соціал-демократія» – 1913 р.) зазначалось, що: «Нація – це історично сформована стійка спільність людей, що виникла на базі спільної мови, території, економічного життя та психічного складу, що виявляється у спільній культурі. ... [Причому] жодна із зазначених ознак, взята окремо, недостатня для визначення нації. ... Достатньо відсутності хоча б однієї з цих ознак, аби нація перестала бути нацією» [13]. Зауважимо, що саме це визначення на протязі багатьох десятиліть було одним із теоретично-, і головне практично-значущих, не тільки на теренах СРСР, але й на міжнародній арені.

І сьогодні «об'єктивістський» підхід зберігається в багатьох примордіалістських / есенціалістських та етносимволістських концепціях, які, тією чи іншою мірою, визнають існування «етнічного» чи «національного» ядра, на основі якого нібито постали чи були побудовані сучасні «нації».

Наприклад, визнаний британський дослідник «нації» та «націоналізму» Е. Сміт пропонує визначати «націю» як «сукупність людей, що має власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну масову, громадську культуру, спільну економіку і єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів» [12, с. 24]. Причому елементи інших видів колективної ідентичності – етнічної, релігійної, класової і т.п. присвоюються «нацією» і її не можна звести до якогось одного елемента [12, с. 24–30].

Зі свого боку «суб'єктивістський» підхід заперечував існування об'єктивних ознак, спільних для всіх «націй». Цей підхід нерідко виводив феноменологічну єдність «націй» із «націоналізму», та був представлений у роботах більшості представників «французької» школи й засновників академічного вивчення «нації» та «націоналізму».

Французький філософ і історик релігії Е. Ренан у своїй знаменитій лекції «Що таке нація?» (1882 р.) зазначив, що ні спільна раса, ні спільна мова, ні спільна релігія, ні спільні економічні інтереси, ні спільна територія не є визначальною умовою для існування «нації» [10, с. 255–261]. «Нація – це душа, духовний принцип. З двох речей, які є, власливо, однією, складається душа, цей духовний принцип. Одна в минулому, друга – в майбутньому. Одна – це спільне володіння багатим спадком споминів, друга – спільна згода, бажання жити разом, користатися спільним і надалі неподільним спадком» [10, с. 261]. «Ділити в минулому спільну славу й спільні жалі, здійснювати в майбутньому ту саму програму, разом терпіти, тішитися, сподіватися, –

ось що є кращим від спільних митних комор і кордонів, ... ось що розуміється, незважаючи на різницю раси й мови» [10, с. 262]. «Врешті-решт, бажання нації – єдиний законний критерій, до якого треба завжди звертатися» [10, с. 262]. «Існування нації – це ... щоденний плебісцит» [10, с. 262].

Г. Кон у своїй роботі «Націоналізм: його значення та історія» зазначав, що, хоча нації зазвичай відрізняються між собою певними об'єктивними ознаками, такими як спільне походження, мова, територія, політична влада, звичаї, традиції і релігія, ні одна з цих ознак не є для визначення «нації» вирішальною або необхідною умовою існування [14, с. 9–10]. «Хоча об'єктивні чинники грають величезну роль у формуванні націй, найважливіший елемент – жива й активна колективна воля, яку ми називаємо націоналізмом. Саме націоналізм надихає більшість народу та претендує на те, аби надихати всіх представників нації» [14, с. 10].

Наразі «суб'єктивістський» підхід зберігається в багатьох модерністських / конструктивістських / інструменталістських концепціях, які, тією чи іншою мірою, зосереджені на недавніх процесах «модернізації» і «соціальної інженерії», які, як вважається, зіграли визначальну роль у виникненні сучасних «націй».

Як зазначає, наприклад, Л. Грінфелд, «нації» визначаються по-різному, і критерії членства в них теж варіюються. Існуюча різноманітність форм «нації» є джерелом концептуально невловимої, протейської природи «націоналізму». Марно намагатися визначити «націю» за допомогою якогось «об'єктивного» чинника. Природа «нації» обумовлена не характером цих елементів, а певним організуючим принципом, який створює з них єдність і надає їм особливе значення. Усі атрибути, якими «нація» зазвичай визначається – чи то територія, чи то мова, чи то держава, чи то традиції, чи то раса, – є суттєві винятки. Жоден з цих атрибутів не виявився для «нації» незмінним та необхідним. Більше того, «нація» не обов'язково співвідноситься хоч одним із цих атрибутів, хоча, як правило, «націю» можна співвіднести з деякими з них [4, с. 12].

Отже, як справедливо зазначає американський дослідник «нації» та «націоналізму» Р. Брюейкер: «Дослідження національності та націоналізму з моменту їх появи наприкінці XIX століття і дотепер відзначені глибокою амбівалентністю та хронічною двозначністю. ... Однією з причин такої амбівалентності є те, що «нація» і «націоналізм» позначають цілий світ різних речей. Значною мірою амбівалентність відображає не стільки конкуруючі версії і оцінки однієї й тієї ж речі, скільки альтернативні використання одного й того ж терміна. Інакше кажучи, амбівалентність коріниться здебільшого в неясності. Те, як люди оцінюють націоналізм, залежить від того, як вони його розуміють» [2, с. 239].

Через очевидну неясність та амбівалентність термінів «нація» і «націоналізм», останнім часом все популярнішим стає дискурсивний (постмодерністський) підхід до розуміння «нації» та «націоналізму». Як зазначає один із провідних авторів дискурсивного підходу, американський антрополог К. Вердері, «нація» – це ідеологічний конструкт, який в наш час став найпотужнішим символом, що визначає зв'язок держави зі своїми громадянами та суттєвим чином впливає на міждержавні відносини. Як символ «нація» служить легітимації багатьох соціальних рухів і дій, які переслідують, вочевидь, різні цілі. Соціально-діючі сили, що діють на полі націоналізму, сприймають «націю» як вищий символ, однак мають різні, нерідко конфліктуючі між собою уявлення про «націю». Значення «нації» як символу визначається насамперед її термінологічною неоднозначністю, що дозволяє залучати на її бік доволі різні аудиторії, а також пробуджувати почуття та схильності, які визрівали по відношенню до неї не одне століття [16].

Висновки. Протягом багатьох століть «нація» була важливим елементом системи соціальної класифікації. Це поняття історично використовувалось: щодо груп іноземців у давньоримських містах (передусім щодо діаспор «народжених для рабства» народів); щодо студентських спільнот (земляцтв) у середньовічних європейських університетах; щодо представників різних світських і релігійних володарів при Папському престолі; щодо представників тих чи інших територій на церковних соборах, сесіях чи станових зборах; щодо представників «елітарних» станів (аристократів і єпископів), а згодом і політично дорівняних до них представників «третього стану» / «народу» / «черні» тощо. Так чи інакше, «нація» служила інструментом відбору – тим, що згуртовує в загальну масу одних людей, яких нібито щось об'єднує між собою, і яких знов-таки нібито щось відрізняє від інших. Тільки критерії, які використовувались при цьому відборі варіювались залежно від часу і навіть контексту.

Дослідження «нації» та «націоналізму» з моменту їх появи наприкінці XIX ст. і дотепер відзначені глибокою амбівалентністю та хронічною багатозначністю. Однією з причин такої амбівалентності є те, що «нація» і «націоналізм» позначають цілий світ різних речей. Значною мірою амбівалентність відображає не стільки конкуруючі версії і оцінки однієї й тієї ж речі, скільки альтернативні використання одного й того ж терміна. Інакше кажучи, амбівалентність коріниться здебільшого в неясності. Те, як люди оцінюють «націю» і «націоналізм», залежить від того, як вони їх розуміють.

Кожен конкретний «націоналізм» має безліч значень, які висуваються й оскаржуються різними

групами, що бажають реалізувати та зафіксувати своє право на визначення символу «нації». І оскільки різні групи змагаються за право контролю над цим символом і його значеннями, «нація» постає ідеологічним конструктом, значення якого змінюється в залежності від наявного балансу соціальних і політичних сил.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Альтер П. Нація: проблема визначення. *Націоналізм. Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера. Антологія.* Київ : Смолоскип, 2006. С. 273–282.
2. Брубейкер Р. Етничність без груп / пер. с англ. И. Борисовой. Москва : Изд. дом Высшей школы экономики, 2012. 408 с.
3. Габермас Ю. Громадянство і національна ідентичність. *Умови громадянства* / під ред. В. Стірбергена. Київ, 2005. С. 49–70.
4. Гринфельд JL. Націоналізм. Пять путей к современности. Москва: ПЕР СЭ, 2012. 528 с.
5. Декларация прав человека и гражданина. *Агитклуб.* URL: <http://www.agitclub.ru/museum/revolution1/1789/declaration.htm>
6. Кедури Э. Национализм / пер. с англ. А.А. Новохатько. 4-е изд., расш. СПб. : Алетейя. 2010. 136 с.
7. Коннор В. Коли сформувалася нація? *Націоналізм. Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера. Антологія.* Київ : Смолоскип, 2006. С. 301–307.
8. Майнеке Ф. Загальний погляд на націю, національну державу і космополітизм. *Націоналізм. Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера. Антологія.* Київ : Смолоскип, 2006. С. 264–272.
9. Прибегін І.С. Національна ідентичність: концептуальні версії та їх реалізація в політичних процесах Ізраїлю: дис. ... канд. політ. наук : 03.00.02 / Південноукр. нац. пед. ун-т імені К.Д. Ушинського. Одеса, 2021. 242 с.
10. Ренан Е. Що таке нація? *Націоналізм. Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера. Антологія.* Київ : Смолоскип, 2006. С. 253–263.
11. Симонс-Симонолевич К. Поняття нації: спроба теоретичного прояснення. *Націоналізм. Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернеста Гелнера. Антологія.* Київ : Смолоскип, 2006. С. 283–289.
12. Сміт Е.Д. Національна ідентичність / пер. з англ. П. Таращука. Київ : Основи. 1994. 224 с.
13. Сталин И.В. Марксизм и национальный вопрос URL: https://www.marxists.org/russkij/stalin/t2/marxism_nationalism.htm
14. Kohn H. Nationalism: Its Meaning and History : monograph. Malabar, Florida : Robert E. Krieger Publishing Company (rev. ed.). 1982. 191 p.
15. Kohn H. The Idea of Nationalism: A Study in its Origins and Background : monograph. N.Y. : The Macmillan Company. 1944. 735 p.
16. Verdery K. Whither "Nation" and "Nationalism"? *Daedalus.* Vol. 122. Is. 3. 1993. P. 37-46.
17. Zernatto G. Nation: The History of a Word. *Review of Politics.* 1944. Vol. 6. № 3. P. 351–366.

REFERENCES:

1. Alter, P. Natsiia: problema vyznachennia [Nation: the problem of definition]. *Natsionalizm. Teorii natsii ta natsionalizmu vid Yohana Fikhte do Ernesta Helnera. Antolohiia [Nationalism. Theories of nation and nationalism from Johann Fichte to Ernest Gellner. Anthology]*. K. : Smoloskyp. 2006. P. 273–282 [in Ukrainian].
2. Brubaker, R. Etnichnost bez grupp [Ethnicity without groups] / transl. by I. Borisova M. : Publishing house of Higher School of Economics. 2012. 408 p. [in Russian].
3. Habermas, Yu. Hromadianstvo i natsionalna identychnist [Citizenship and national identity]. *Umovy hromadianstva [Conditions of citizenship]* / Ed. by V. Stirbergen. K. 2005. P. 49–70 [in Ukrainian].
4. Greenfeld, M. Natsionalizm. Pyat putey k sovremennosti. [Nationalism: Five Roads to Modernity]. M. : PER SE. 2012. 528 p. [in Russian].
5. Deklaratsiya prav cheloveka i grazhdanina [Declaration of the Rights of Man and of the Citizen] *Agitklub [Agitclub]*. URL: <http://www.agitclub.ru/museum/revolution1/1789/declaration.htm>
6. Kedourie, E. Natsionalizm [Nationalism] / transl. by A.A. Novohatko. 4th ed., rev. SPb : Aletyya. 2010. 136 p. [in Russian].
7. Connor, W. Koly sformuvalasia natsiia? [When is a Nation?] *Natsionalizm. Teorii natsii ta natsionalizmu vid Yohana Fikhte do Ernesta Helnera. Antolohiia [Nationalism. Theories of nation and nationalism from Johann Fichte to Ernest Gellner. Anthology]*. K. : Smoloskyp. 2006. P. 301–307 [in Ukrainian].
8. Meinecke, F. Zahalnyi pohliad na natsiiu, natsionalnu derzhavu i kosmopolityzm [A general view of the Nation, the Nation-state and cosmopolitanism]. Загальний погляд на націю, національну державу і космополітизм. *Natsionalizm. Teorii natsii ta natsionalizmu vid Yohana Fikhte do Ernesta Helnera. Antolohiia [Nationalism. Theories of nation and nationalism from Johann Fichte to Ernest Gellner. Anthology]*. K. : Smoloskyp. 2006. P. 264–272 [in Ukrainian].
9. Prybiehin, I.S. (2021) Natsionalna identychnist: kontseptualni versii ta yikh realizatsiia v politychnykh protsesakh Izrailiu [National Identity: Conceptual Versions and Their Implementation in the Political Processes of Israel]. Odesa. 242 p. [in Ukrainian].
10. Renan, E. Shcho take natsiia? [What is a Nation?] *Natsionalizm. Teorii natsii ta natsionalizmu vid Yohana Fikhte do Ernesta Helnera. Antolohiia [Nationalism. Theories of nation and nationalism from Johann Fichte to Ernest Gellner. Anthology]*. K. : Smoloskyp. 2006. P. 253–263 [in Ukrainian].
11. Symmons-Symonolewicz, K. Poniattia natsii: sproba teoretychnoho proiasnennia [The Concept of Nationhood: Toward a Theoretical Clarification Defense]. *Natsionalizm. Teorii natsii ta natsionalizmu vid Yohana Fikhte do Ernesta Helnera. Antolohiia [Nationalism. Theories of nation and nationalism from Johann Fichte to Ernest Gellner. Anthology]*. K. : Smoloskyp. 2006. P. 283–289. [in Ukrainian].
12. Smith, E.D. Natsionalna identychnist [National identity] / transl. by P. Tarashchuk. K. : Osnovy. 1994. 224 p. [in Ukrainian].
13. Stalin, I.V. Marksizm i natsionalnyi vopros [Marxism and the national question]. URL: https://www.marxists.org/russkij/stalin/t2/marxism_nationalism.htm [in Russian].
14. Kohn, H. Nationalism: Its Meaning and History : monograph. Malabar, Florida : Robert E. Krieger Publishing Company (rev. ed.). 1982. 191 p. [in English]
15. Kohn, H. The Idea of Nationalism: A Study in its Origins and Background : monograph. N.Y. : The Macmillan Company. 1944. 735 p. [in English].
16. Verdery, K. (1993). Whither “Nation” and “Nationalism”? *Daedalus*. 122 (3) : 37–46 [in English].
17. Zernatto, G. (1944) Nation: The History of a Word. *Review of Politics*. 6(3) : 351–366. [in English]

Evolution of the term “nation” in public and scientific discourses

Kamenchuk Tetiana Olehivna

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor at the Department
of Political Sciences and Law
South Ukrainian National Pedagogical
University named after K. D. Ushynsky
Staroportofrankivska str., 26, Odesa, Ukraine
ORCID: 0000-0002-9518-8389

The topic of the evolution of the term “nation” was in the focus of many researchers since the scientific theory of “nation” and “nationalism” has been created.

At the same time, despite the importance of both theoretical and practical aspects of the issue, existed works on the topic, in our opinion, don't fully uncover the evolution of the term “nation” in public and scientific discourses.

Therefore, the purpose of our study was to analyze the evolution of the term “nation” in public and scientific discourses.

For many centuries, “nation” has been an important element of the system of social classification. The concept has historically been used to different types of communities. But, one way or another, “nation” served as a selection tool – it united people, who were supposedly somewhat similar and, at the same time, supposedly somewhat different from others. Only a criteria of selection varied, depending on the time and even the context.

The study of “nation” and “nationalism”, since the theory has been created at the end of the 19-th century, was deeply ambivalent and chronically ambiguous. The reason for this ambivalence is that “nation” and “nationalism” mean a whole world of different things. To a large extent, this ambivalence is not so much an expression of competing versions and assessments of the same thing, but an expression of multivariate usage of the same term. In other words, this ambivalence is mostly rooted in ambiguity: the people evaluate “nation” and “nationalism” the way they understand them.

Each concrete “nationalism” has multiple meanings, which were proposed and contested by various groups of people wishing to implement their right to define the symbol of the “nation”. And while different groups compete for the right to control this symbol and its meanings, “nation” is an ideological construct, the meaning of which depends on the balance of social and political forces.

Key words: nation, nationalism, people, ideology, community, identity, political power, supreme authority, particularism, elite, public discourse, scientific discourse.